

Gudelių pradinė mokykla laiko tėkmėje

Vilija Grincevičienė

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

Įvadas

Mokykla – viena iš visuomeninių institucijų, glaudžiai susijusių su gyvenimu. Kintant visuomenės gyvenimui, kinta ir šalies švietimo sistema: mokyklos kaita yra istoriškai socialiai užprogramuota. Šalies švietimo, mokyklos istorija – tautos istorija. Dabarties šalies švietimo sistemos reforma, prasidėjusi Atgimimo laikotarpiu, yra lietuvių tautos ir valstybės istorinės raidos etapas. Per pastaruosius tris nepriklausomos valstybės gyvavimo dešimtmečius, pakitus gyvenimo sanklodai, pakito ir šalies švietimo sistema: strategų sukonstruotas ugdymo proceso kaitos modelis, susidūręs su realybe, transformavosi į naują kokybę. Akivaizdu, kad teorinis kontekstas dažnoje ugdymo situacijoje prasilenkia su tikrove. Sprendimų paieška švietimo erdvėje tampa nauja linkme projektuojant dabarties ugdymo strategijas, tobulinant (pertvarkant) bendrojo ugdymo turinį. Ugdymo turinys – švietimo reformos tikslų, uždavinių, siekinių įtvirtinimo išraiška. Regioniniai švietimo tyrimai, mokyklų kūrimo patirtis, įgyta laiko tėkmėje, gali prisidėti identifikuojant ir sprendžiant ugdymo problemas dabarties mokykloje.

Nepriklausomos Lietuvos valstybės paskelbimo ir įsitvirtinimo laikotarpiu pradėta kurti krašto kultūros bei besikuriančios valstybės siekius atitinkanti švietimo sistema. Sparčiai, bet apgalvotai ir atsakingai buvo sprendžiami mokyklų steigimo, jų darbo organizavimo bei ugdymo turinio klausimai. Minimam laikotarpiu ypatingas dėmesys buvo skiriamas pradžios¹ mokyklų tinklo plėtrai: pirmoji šių ugdymo institucijų misija – žadinti tautą ir vaduoti ją iš neraštingumo gniaužtų. Gudelių pradžios mokykla buvo viena iš švietimo sistemos segmentų, prisidėjusių prie neraštingumo likvidavimo, visuomenės švietimo ir Suvalkijos krašto gyventojų prusinimo.

Straipsnio tikslas – aptarti ir patikslinti Gudelių pradinės mokyklos esminius edukacinės veiklos bruožus sociumo kaitos kontekste.

Šiame straipsnyje, naudojantis archyvine medžiaga bei amžininkų prisiminimais, aptariami, atskleidžiami arba patikslinami kai kurie edukacinio proceso ypatumai organizuojant ugdymą Gudelių pradžios mokykloje. Bandymų aptarti Gudelių mokyklos raidą, mokymo proceso organizavimo ypatumus istoriografijoje būta ir anksčiau. Tačiau autoriai iš esmės rėmėsi amžininkų pasakojimais. Archyvuose sukaupta medžiaga taip ir nebuvo sulaukusi tyrėjų dėmesio. Šiame straipsnyje Gudelių pradžios mokyklos edukacinė veikla laiko tėkmėje analizuojama remiantis archyvine medžiaga, o amžininkų prisiminimai tik padeda atskleisti, papildyti ir/ar konkretinti kai kurias detales. Straipsnyje akcentuojami mokytojo profesijos esminiai bruožai,

Straipsnis „Vermės“ leidyklai įteiktas 2022 01 18, serijos „Lietuvos valsčiai“ Lietuvos lokaliųjų tyrimų mokslo darbų komisijos įvertintas 2022 02 22, pirmą kartą paskelbtas 2023 05 04 elektroninio serialinio leidinio „Lietuvos lokaliniai tyrimai“, ISSN 2029-0799 visatekstėje svetainėje www.llt.lt. Straipsnio kodas elektroniniame serialiniame leidinyje yra LLT:2023-13/118-347/HI.

¹ Pradžios mokykla – terminas, įsitvirtinęs prieškario laikotarpiu; pradinė mokykla – terminas, įsitvirtinęs po sovietų okupacijos.

ypač tie, kurie nepavaldūs laikui: meilė vaikams, pedagoginis meistriškumas, reiklumas sau ir mokiniams, pedagoginis taktas. Aptariama edukacinės aplinkos svarba bei ugdymo dalyvių sąveikos įtaka ugdymo proceso kokybei.

Metodai: archyvinių dokumentų analizė ir interpretacijos, istoriografijos, lyginamoji analizė, buvusių mokinių ir mokytojų prisiminimai.

Reikšminiai žodžiai: Gudelių pradinė mokykla, švietimas, mokytojas, mokytojo profesija, edukacinė aplinka.

Švietimo politika kuriantis nepriklausomai Lietuvos valstybei

Nepriklausomos Lietuvos vidurinės mokyklos 1918–1940 m. raidoje galima išskirti du jos kūrimo ir reformavimo laikotarpius: a) iki 1925 metų suformuota savarankiška švietimo sistema, pertvarkyta bendrojo lavinimo mokykla; b) 1925–1936 m. visapusiškai įvertinta mokyklos būklė ir, atsižvelgus į krašto ekonominę, socialinę ir politinę padėtį, pasiektą mokslo lygį ir Europos švietimo tradicijas, pasiruošta iš esmės reformuoti šalies švietimo sistemą. Po 1936 m. vyko reformos nuostatų praktinis įgyvendinimas. Pereita prie šešiametės pradžios mokyklos. Pakito bendrojo lavinimo vidurinės mokyklos struktūra: 6+7. Pradinis mokslas pailgintas iki šešerių metų, aukštesnysis sutrumpintas iki septynerių metų. Mokytojams suteikiami laipsniai, inspektoriams – kategorijos. Naujo pradžios mokyklų įstatymo veikimą garantavo parengtos ir išleistos taisyklės [1]. Pradiniam mokslui buvo skiriama apie ketvirtadalį visų švietimui numatytų valstybės lėšų.

Valstybės nepriklausomo gyvenimo pradžioje veikė tik apie 900 pradžios mokyklų, dirbo per 1 000 mokytojų, mokėsi apie 45 000 mokinių. Šalyje tebuvo 8 gimnazijos, 11 progimnazijų [2]. Lietuvos Vyriausybės ir visos visuomenės pastangų dėka mokyklų skaičius pradėjo sparčiai augti ir per palyginti trumpą laiką buvo sukurta vienalytė švietimo sistema. Ypač sparčiai plėtojosi pradžios mokyklų tinklas, kuris po vokiečių okupacijos buvo likęs netolygus: vienuose valsčiuose veikė 2–3 mokyklos, kituose ir 7–9 mokyklos. Pradžios mokyklas imta steigti tose vietovėse, kuriose susidarydavo per 30 mokyklinio amžiaus vaikų. Pagal dydį pradinės mokyklos buvo skirstomos į vienkomplesines, dvikomplesines ir daugiakomplesines. Komplektas – vienos klasės mokykla, kurioje dirba vienas mokytojas. Nepriklausomybės pradžioje kaimuose steigėsi vienkomplesinės, rečiau dvikomplesinės mokyklos. Sudėtingiausiomis problemomis, kurias reikėjo nedelsiant spręsti, tapo mokytojų ir vaikų/jaunimo mokymui tinkamų pastatų stygius. Minimui laikotarpiu neretai pradinės mokyklos glaudėsi ūkininkų sodybose.

Nepriklausomos Lietuvos švietimo ministras Jonas Yčas valstybės kūrimosi pradžioje akcentavo: „Žmonių švietimas – tai mūsų gyvybės ir ateities klausimas“. Akivaizdu, kad pagrindiniu jaunos valstybės rūpesčiu tapo nacionalinės švietimo sistemos sukūrimas ir neraštingumo likvidavimas. Ypatingą vaidmenį šioje misijoje turėjo atlikti pradžios mokyklos. Viena jų – Gudelių pradžios mokykla.

1919 m. rudenį paskelbtas pirmas Nepriklausomos Lietuvos pradžios mokyklos mokymo planas ir programa [3]. 1922 m. Steigiamasis Seimas priėmė Pradžios mokyklų įstatymą. Pagal šį įstatymą, mokymo planą ir programą pradžios

mokyklos dirbo iki 1925 m. Šiuo laikotarpiu vyko ypač spartūs pokyčiai visoje švietimo sistemoje. Švietimo organizatoriai, mokytojai, tėvai sulaukė jiems aktualios pedagoginės spaudos: „Lietuvos mokykla“ – nuo 1918 m., „Švietimo darbas“ – nuo 1919 m., „Mokykla ir gyvenimas“ – nuo 1920 m.

Antrojoje švietimo darbuotojų konferencijoje 1919 m. balandžio pabaigoje Kaune buvo nuspręsta steigti dviejų koncentrų pradžios mokyklas: 4 metų žemesnio laipsnio ir 6 metų – aukštesnio. Nutarta, kad baigti žemesnio laipsnio pradžios mokyklą bus privaloma visiems 7–14 metų vaikams, kai tik bus sukurtas reikiamas šių mokyklų tinklas. Mokiny, baigęs 6 skyrius, be egzaminų galėjo tęsti mokslus aukštesnėje mokykloje: gimnazijoje, progimnazijoje, realinėje mokykloje.

1919 m. Švietimo ministerija priėmė laikinuosius mokyklų nuostatus, kuriuose detalie aptariami mokyklų organizaciniai ir darbo reikalai. Pradžios mokyklų steigimu ir mokymo organizavimu rūpinosi Švietimo ministerija: leido įsakymus, instrukcijas, aplinkraščius, skyrė apskričių ir rajonų inspektorius. Inspektoriai bent vieną kartą per metus apsilankydavo kiekvienoje mokykloje. Ataskaitą apie vizito metu mokykloje stebėtą edukacinį procesą inspektorius pateikdavo Švietimo ministerijai. Mokytojų skyrimo procedūros buvo deleguotos apskričių švietimo ir kultūros komisijoms.

Viena iš pradžios mokyklų Suvalkijoje

1919 m. ūkininko sodyboje prisiglaudė Gudelių kaimo pradžios mokykla [4]. Tai, kad, Lietuvos valstybei žengiant tik pirmuosius savarankiško gyvavimo žingsnius, prie Kauno–Marijampolės plento, 4 km į pietvakarius nuo Skriaudžių, įsteigiama mokykla, yra akivaizdi Suvalkijos krašto sodiečių pažangi pozicija mokslo, žinių atžvilgiu. Tikėtina, kad šiuo laikotarpiu Gudeliuose pradėjusi veikti pradžios mokykla galėjo turėti ir daraktorinių mokyklų bruožų.

Lietuvos centriniame valstybės archyve saugomi Švietimo ministerijos dokumentai byloja, kad Gudelių 1 komplekto 3 skyrių mokykla buvo įsteigta 1923 m. [5]. Mokytoja dirbti buvo paskirta Jadvyga Dryžaitė. 1924 m. rugsėjo 27 d. lankantis inspektoriui P. Natkevičiui, mokykloje mokėsi 17 visų skyrių mokinių. Kaip teigia archyvinė medžiaga, mokytoja J. Dryžaitė ne kartą rašė tėvams raginimus leisti vaikus į mokyklą. Akivaizdu, kad gana nelengva mokytojai buvo surinkti pirmojo skyriaus vaikus. Tėvams reikėjo susigyventi su mintimi, kad „krimsti mokslų“ reikia iš namų išleisti jaunas atžalėles, kurių vikrios rankelės buvo labai reikalingos nudirbant darbelius savuose ūkeliuose. Tačiau sumanios pedagogės aktyvi veikla (gebėjimas tinkamai bendrauti su gyventojais, vaikų tėvais) atnešė akivaizdų rezultatą: 1925 m. rugsėjį mokyklą jau lankė 30 vaikų.

Pirmosios mokyklos pastato vaizdą žodžiais nutapė Onos ir Juozo Paltanavičių vaikaitis, gamtininkas, Lietuvos rašytojų sąjungos narys Selemonas Paltanavičius.

„Apie mokyklą mano tėtuko namuose žinojau visada – giminės istorijoje tai nebuvo sureikšminama, bet pristatoma paprastai: labai reikėjo mokyklos. Atgimusiai Lietuvai reikėjo raštingų žmonių.

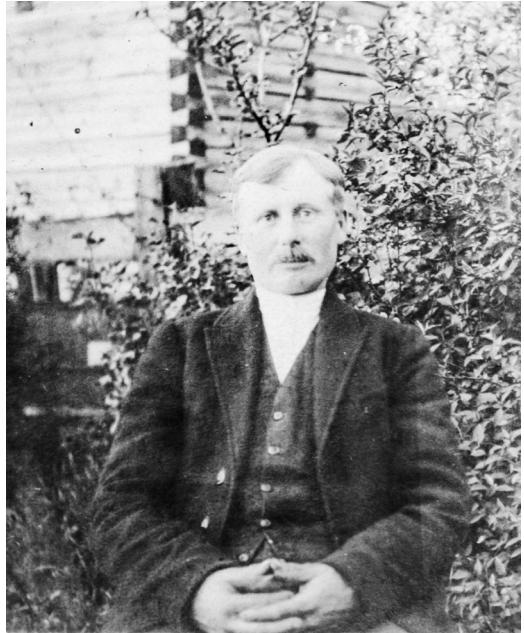
Užbalių kaime, tėtukų Onos ir Juozo Paltanavičių keliolikos pastatų sodyboje, stovėjo paprasta suvalkietiška stuba, kurios dalį šeimnininkai užleido mokyklai. Čia buvo klasė, mano tėtė Petras, gimęs 1913 m., pasakojo, kad joje sutilpdavo beveik 100 vaikų. Dar buvo

kambarėlis mokytojai. Judriausia mokykloje būdavo nuo spalio galo, kai baigdavosi ganymas ir didieji lauko darbai. Gal todėl mano tėtė taip apie save sakydavo: mokiausi 2 žiemas, prirašiau 4 sąsiuvinius. Deja, tokios buvo materialinės išgalės. Mokykla tėtukų namuose gyvavo pirmuosius metus, po to glaudėsi kitur, kol 1935 m. prie Kauno–Marijampolės plento buvo pastatyta „tikra“ dviaukštė mokykla.

Pora žodžių apie pirmosios Užbalių kaimo mokyklos likimą. Pastatas (stuba) po karo buvo atimtas iš šeiminių, šie išsiųsti į Sibirą. Visus keliolika sodybos pastatų nugriovė, o stuba buvo išardyta ir pervežta į Kazlų Rūdą, joje daug metų buvo vidurinės mokyklos bendrabutis.“

Mokytojas, ypač kaimo vietovėje, Lietuvos valstybės kūrimosi pradžioje buvo šviesuolis, atveriantis to meto visuomenei langus į pasaulį ir keliantis bei įgyvendinantis bendravimo ir bendradarbiavimo idėjas su giminišką veiklą vykdančiais partneriais, esančiais netgi už jūrų marių: mokykimės vieni iš kitų, tobulėkime kartu! Tai, kad Gudelių pradžios mokykloje 1924 m. pradėjo veikti Raudonojo Kryžiaus vaikų kuopelė, kuri palaikė ryšius (susirašinėjo) su Jungtinių Amerikos Valstijų mokyklomis – neabejotinai yra mokytojos Jadvygos Dryžaitės nuopelnas ir jos vykdytos švietėjiškos veiklos rezultatas. Gudelių pradžios mokyklos mokiniai iš JAV sulaukdavo albumų ir bendraamžių darbelių. Į Jungtines Amerikos Valstijas iš Gudelių mokyklos buvo siunčiami vaikų darbeliai, rašomi laiškeliai. Raudonojo Kryžiaus vaikų kuopelės veiklą, lankydamasis Gudelių pradžios mokykloje 1925 m. spalio 30 d., pastebėjo, aprašė ir apie tai informavo ministeriją inspektorius P. Natkevičius. Taigi, iš praeitės turėtume semtis gerosios patirties, kaip ugdyti ir plėtoti jaunimo bendrąsias ir ypač tarpkultūrinę kompetencijas, kurios laikui bėgant (pasauliui globalėjant) vis aktualėja. Tarpukario Lietuvos kaime veikusios pradžios mokyklos sukaupia mokymo organizavimo patirtis galėtų būti įdomi bei vertinga (mokytojos daugiaaspektė veikla, jos kompetencijos, glaudi ugdymo dalyvių sąveika, mokyklos ir šeimos bendradarbiavimas) ir dabarties mokyklos tobulinimui [6].

Tai, kad Marijampolės apskrities, Veiverių valsčiaus (iki 1930 10 21) nedideliame Gudelių kaime, kuriame 1923 m. tebuvo 41, o 1930 m. – 30 ūkių ir gyveno per 200 gyventojų (1923 m. gyveno 223, 1939 m. – 209 gyventojai), įsteigiama mokykla, nedviprasmiškai byloja apie visuomenės siekį kuo greičiau išbristi iš neraštingumo liūno bei sodiečių alkį šviesti ir prusintis [8]. Gudelių pradžios mokykla, kaip ir kitos pradinio švietimo institucijos, prisidėjo prie esminės misijos, kurios entuziastingai ėmėsi jauna valstybė, – mažinti gyventojų neraštingumą.

Juozas Paltanavičius apie 1940 m. Jo namuose veikė pirmoji Gudelių mokykla. Iš Selemono Paltanavičiaus asm. albumo

Šią nelengvą misiją iš esmės vykdė pradinių klasių mokytojai, įvairios jaunimo organizacijos, švietimo draugijos: valstybės gyvavimo pradžioje rašyti ir skaityti nemokėjo beveik kas antras ar trečias (33,64 proc.) 10 metų amžiaus ir vyresnių Lietuvos gyventojų. Vyrų ir moterų neraštingumas beveik nesiskyrė: rašyti ir skaityti nemokėjo 30,71 proc. vyrų ir 34,36 proc. moterų. Tiesa, „pusiau raštingų“ moterų (moka skaityti, bet nemoka rašyti) buvo dvigubai daugiau negu vyrų [7].

Nuo 1928 m. šalyje buvo realiai pradėtas įgyvendinti 1922 m. priimtas visuotinio privalomo mokymo įstatymas. Gudelių pradžios mokyklos indėlis kuriant tautinę švietimo sistemą (likviduojant neraštingumą ir edukuojant visuomenę) abejonių nekelia. 1929 m. sausio 10 d. Gudelių pradžios mokyklą lankė jau 54 mokiniai. Abejonių nekelia, kad tai mokyklos vedėjo Jono Bagdono aktyvios veiklos rezultatas. Mokyklos rajone gyvenantys visi 7–13 metų vaikai buvo įtraukti į sąrašą ir pagal išgales mokėsi. Tik sąlygos, kuriomis mokėsi šio kaimo vaikai, buvo sunkios. Inspektorius P. Natkevičius mokyklos lankymo apyskaitoje ministerijai akcentavo, kad „mokyklai trūksta suolų, vaikai sėdi ankštai, todėl jų raštas netaisyklingas“ [9].

Akivaizdu, kad per penkerius šešerius metus Gudelių kaimo gyventojų mąstyme ir elgsenoje įvyko lūžis: jaunimo neraštingumas iš esmės jau buvo įveiktas. Laikotarpis neilgas, bet gana nelengvas, sudėtingas ir nuolatos lydimas iššūkių. Gudelių pradžios mokykla iki 1935 m. neturėjo savo patalpų ir kėlėsi iš vieno sodžiaus į kitą. Darbo sąlygos tiek mokiniams, tiek mokytojams buvo sunkios. Kaip teigia kraštotyrininkas Stasys Algimantas Vaičiulevičius, iš J. Paltanavičiaus sodybos mokykla buvo iškelta į Guobų kaime gyvenančio Jurgio Baltrušaičio trobą. Čia mokytoju dirbo Pranas Liaudanskas. Iš šios vietos mokykla vėl buvo perkelta į Gudelių kaimo gyventojų Labūnaičio sodybą. Mokyklą pradėjus lankyti visiems aplinkinių ūkių gyventojų vaikams, ji buvo padalinta į dalis: dvi klasės – Labūnaičio sodyboje, o kitos dvi klasės perkeliamos į Krunglevičiaus sodybą [10]. Švietimo ministerijai steigiant mokyklas ir sprendžiant ugdymo procesui tinkamų patalpų problemą, apskričių švietimo ir kultūros komisijos lygiagrečiai privalėjo ieškoti būdų, kaip užtikrinti augantį pedagogų poreikį. Su pastarąja bėda nuolatos buvo susiduriama ir Marijampolės apskrityje. Gudelių pradžios mokyklai vis plečiantis bei keliantis iš vienos ūkininko sodybos į kitą, augo bei kito ir pedagogų gretos: Jonas Bagdonas, Juozas Širvinskas, Marija Sinkevičiūtė, Juozas Banionis.

Apie Gudelių mokyklos pedagogus

Tobulėjant šalies švietimo sistemai, kito ugdymo proceso raiška ir Gudelių pradžios mokykloje. Mokytojai jautė nuolatinę Švietimo ministerijos globą ir kontrolę. Kiekvieno apsilankymo mokykloje metu inspektorius pildydavo lankymo apyskaitą. Dokumento forma buvo išsami, sudaryta iš 12 dalių. Inspektoriai, periodiškai lankydami mokykloje, turėjo galimybę pažinti mokytojus: stebėti jų profesinių (didaktikos) kompetencijų augimą, mokymo organizavimo ypatumus, edukacinės aplinkos kaitą. 1931 m. Gudelių pradžios mokyklos mokinių sąrašė buvo įrašyta 112 mokinių, 1934 m. – 109 mokiniai [11]. Augimas akivaizdus: 1923 m. – 17 mokinių, 1929 m. – 54 mokiniai, 1931 m. – 112 mokinių. Išaugus mokinių skaičiui, nuo 1931 m. Gudelių pradžios mokykloje pradėjo dirbti 2 mokytojai: mokyklos

vedėjas Juozas Širvinskas (24 metų amžiaus, darbo stažas – 8 metai, mokslo cenzas – 2 metų mokytojų ir kiti profesinei kompetencijai tobulinti skirti kursai, mokėjo vien tik lietuvių kalbą) ir mokytojas Pranas Liaudanskas (25 metų amžiaus, darbo stažas – 5 metai, mokslo cenzas – mokytojų seminarija, mokėjo lietuvių, rusų, lenkų, vokiečių kalbas). Amžininkų ir jų ainių prisiminimuose mokytojas J. Širvinskas charakterizuojamas kaip smalsus, imlus naujovėms ir mielai sukauptu socialiniu kapitalu besidalijantis su aplinkiniais sodiečiais pedagogas. Gamtininkas S. Paltanavičius, buvęs Gudelių mokyklos mokinys, prisiminė iš savo tėčio girdėtą pasakojimą, atskleidžiantį mokytojo J. Širvinsko santykį su sodiečiais ir kai kuriuos jo asmenybės bruožus: „Mokytojas Širvinskas, mano tėtis Petro Paltanavičiaus tetėnas, Gudeliuose mokytojavo trumpai. Jis stengėsi į kaimą atnešti naujoves. Tėtė pasakojo, kad jis pirmasis šiame krašte ėmė auginti pomidorus. Kišenėje atsinešęs keletą prinokusių pomidorų, gausią Paltanavičių šeimyną ir samdinius vaišino pjaustydamas juos griežinėliais ir dalindamas lyg komunią. Tėtė visą amžių prisimindavo jų skonį, sakydavo, tuo metu galvojęs: „Dieve, ir kam auginti tokį bjaurų ir neskani daiktą.“

Remiantis inspektorių įrašais lankymo apyskaitose, galima teigti, kad kuriant šalies švietimo sistemą, lygiagrečiai buvo sprendžiama daugelis problemų: kuriamas ir plėtojamas mokyklų tinklas, rengiami įvairių specialybių pedagogai, teikiama jiems metodinė parama, plėtojamos pedagoginės spaudos apimtys, šviečiama visuomenė. Gudelių pradžios mokyklos mokytojas J. Širvinskas mokinių tėvams, visuomenei nuolatos įvairiomis temomis skaitydavo viešas paskaitas, pvz.: „Jaunųjų ūkininkų rateliai“ (1931 04 15), „Šalintinos ydos“ (1933 11 05), „Tėvų prievolės vaikų auklėjime“ (1934 02 11), „Visuomeniškumas ir visuomeninio turto gerbimas“ (1934 11 04). Taigi, Gudelių pradžios mokykla buvo šviesos ir žinių šaltinis kaimo gyventojams, o mokytojai – patarėjai ir konsultantai įvairiais klausimais. Todėl sodiečiai meiliai juos vadino „kaimo liktarnomis“.

1934 m. Gudelių pradžios mokykloje inspektorius lankėsi du kartus: kovo 1–2 ir lapkričio 14 d. Lankymo apyskaitos plačios ir išsamios: 11 dalyje „Inspektoriaus nuomonė apie mokslo eigą, mokinių auklėjimą, mokytojų pedagoginius gabumus ir darbą“ rašoma: „Dėl patalpos ankštumo mokiniai sugrūsti dviviečiuose suoluose po 3 ir 4. Tokioje sąlygoje ypatingai neįmanoma tinkamai tvarkyti rašto mokymas. Vienok II skyr. mokinių, ypač mergaičių, raštas pusėtinai tvarkingas. Šio skyriaus dauguma mokinių paskaito laisvai, bet yra ir sunkiai skaitančių. Darant iš skaityto straipsnelio pasikalbėjimus, nepastebėta, kad mokiniai pasižymėtų platesne orientacija ir išsilavinimu, kiek to galima tikėtis iš II skyriaus mokinių. Atrodo, kad skaitomieji str. per mažai nagrinėjami. Gilesnis nagrinėjimas pasikalbėjimais yra reikalingas, kad plėstųsi mokinių kalba ir aplinkos pažinimas. Drausmė pamokose turėtų būti griežtesnė, kad nebūtų išsišokėlių, kad su visais būtų lygiai dirbama, kad daugiau dėmesio būtų kreipiama į silpnesnius ir stengiamasi visų žinias išlyginti“ [12].

Išgilinus į lankymo apyskaitose fiksuotas mokyklų inspektorių mintis, tampa akivaizdu, jog kuriant švietimo sistemą Lietuvos valstybėje buvo siekiama, kad ir pradžios mokyklose mokymo procesas vyktų laikantis esminių didaktikos principų: ypač a) moksliškumo, b) frontalaus, grupinio ir individualaus mokymo derinimo, c) prieinamumo, d) ugdomojo mokslo, d) vaizdumo. Tai buvo nelengvas iššūkis minimu metu dirbusiems mokytojams. Tarpukario Lietuvos mokyklose dirbė

pedagogai jį priėmė: mokydami patys – mokė kitus. Taigi, mokymasis visą gyvenimą (nuolatinis mokymasis) šaknis įleido tarpukario mokykloje. Dabarties Lietuvoje tereikia šią tradiciją tęsti ir plėtoti. Anot kraštiečių, edukologijos profesorės Magdalenos Karčiauskienės, mokytojams, organizuojant mokymo procesą, iškilo problema, kaip derinti vaizdų mokymą su žodžiu, pokalbį ir pasakojimą su knyga, mokant kraštotyros (gimtinės, krašto, gamtos mokslų) dalykų. Buvo svarbu apmąstyti, kaip naudotis knyga, kaip ugdyti mokinių kalbą, mokant visų šių dalykų, kaip tai sieti su skaitymo technikos tobulinimu, skaitymo sąmoningumu, gebėjimu knygos informaciją sieti su turima patirtimi, praktiniais ir kūrybiniais darbais ir t. t. [13].

Archyvinė medžiaga byloja, kad inspektoriai, periodiškai ir nuosekliai lankydami mokyklose, mokytojams teikdavo metodinę paramą, o ministerijai perduodavo labai išsamias žinias apie mokyklą, mokyklos biblioteką, mokslo priemones, kursus suaugusiesiems, naudojamus vadovėlius, apie darbo ir žemės ūkio klases, tėvų komitetą, mokytojų skaitytas paskaitas, gaunamas mokyklai išlaikyti lėšas, mokyklos namus, žemę, kurą ir sanitarinę mokyklos būklę, organizuotus vakarėlius ir kt. Taip buvo užtikrinamas grįžtamasis ryšys apie mokymo organizavimą tiek kiekybiniu, tiek ir kokybiniu lygmeniu. Pradžios mokyklose vienam mokytojui vienu metu tekdavo dirbti su dviejų (trių ar keturių) skyrių mokiniais. Akivaizdu, kad tokioje ugdymo realybėje pedagogai turėjo būti pasirengę laiku valdyti ir konfliktines situacijas. Todėl mokytojo profesija tarpukario Lietuvoje buvo laikoma išskirtine, o reikalavimai pedagogo asmenybei ir jo kompetencijoms – aukšti. Tikėtina, kad pedagoginis pašaukimas ir nuolatinis rūpestis kompetencijų tobulinimu buvo raktas į sėkmę jų profesinėje veikloje. Asmenybės ugdo asmenybes... „Visų prakilniausias yra mokytojo darbas, nes jis, lavindamas mokinio protą ir jo valią, ugdo jauno žmogaus asmenybę“, – tai prezidento Antano Smetonos žodžiai, ištarti 1936 m. Lietuvos mokytojų sąjungos suvažiavime, nepraradę aktualumo iki šiolei. Galima įžvalga, kad jei į šią prezidento mintį giliai išiklausytų kiekvienas šalies pedagogas, mokytojus rengiančios institucijos, už švietimo politikos formavimą atsakingi asmenys, dabarties švietimo sistemoje vyrautų kiek kitokia kokybė. Nereikėtų spręsti problemos, kaip atstatyti mokytojo profesijos statusą, nes jis tarpukario Lietuvoje buvo tikrai aukštas.

1934 m. lapkričio 14 d. inspektorius, apsilankęs Gudelių pradžios mokyklos mokytojo Prano Liaudansko pamokose, pažėrė pedagogui virtinę patarimų bei nurodymų, kaip tobulinti mokymo organizavimą: „Su I skyr. nėra reikalo stovėti vietoje, kartoti, kas vaikams žinoma ir atsibodo. Bereikalingas elementoriaus kartojimas gali vaikus atšaldyti nuo mokslo. Nepakanka per pamokas vien tuščius žodžius skaityti. Reikia juos lavinti, plėsti kalbą, ugdyti galvosena. Reikia daryti pasikalbėjimus apie aplinkos daiktus, įtraukiant į darbą pačius vaikus, mokant vaikus rašto, reikia turėti savo metodus ir sistemą. Iš viso tenka pasakyti, kad mokyti. Liaudanskas turėtų daugiau domėtis savo pareigomis, į mokyklą žiūrėti ne vien kaip į pragyvenimo šaltinį, bet dėti į ją ir savo jėgų bei sielos dalelę.“ [14]

Archyvinė medžiaga (lankymo apyskaitos) teigia, kad pedagoginis procesas Gudelių pradžios mokykloje vyko laikantis ministerijos nustatytų reikalavimų. Inspektoriai, apsilankę pamokose, mokytojams nurodydavo ugdymo proceso silpnąsias

vietas, juos konsultuodavo, patardavo visais mokymo organizavimo klausimais. Tam tikrais atvejais, negailėdavo ir kritikos. Nuolatinė Švietimo ministerijos kontrolė skatino mokytojus tobulėti, neleido jiems „užmigti ant laurų“.

Taigi, kad tik asmenybės gali ugdyti asmenybes, nepriklausomos Lietuvos mokyklinės sistemos kūrėjai ir organizatoriai giliai suvokė ir suprato. Aukšti reikalavimai mokytojui neleido nusileisti iki amatininko lygmens. Mokytojas – menininkas! Akivaizdi siekiamybė, kuriant, tobulinant, pertvarkant šalies švietimo sistemą.

Gudelių mokykla naujame pastate

Nuo 1935 m. Gudelių pradžios mokykla (visi keturi skyriai) persikelia į naujai pastatytą dviejų aukštų pastatą prie pat plento Kaunas–Marijampolė. Patalpos šviesios, langai dideli, kiekvienoje klasėje yra krosnis, didelė sporto salė, mokinių poreikiams pritaikyti persirengimo kambariai, drabužinė, biblioteka. Naujas mokyklos pastatas buvo tinkamas mokymo procesui organizuoti ir vykdyti. Antrame pastato aukšte buvo įrengti patogūs butai mokytojams. Kieme esančiuose pagalbinuose pastatuose išikūrė dirbtuvės ir ūkinei veiklai (kurui, sodo-daržo inventoriui laikyti) būtinų patalpos. Tai ilgai laukta ir didelė Marijampolės apskrities dovana sodiečių vaikams, jaunimui ir visiems aplinkinių kaimų gyventojams. Čia žinias tobulino ir įgūdžius gilino jaunimas, apsisprendęs ūkininkauti. Tai – žemės ūkio klasės mokiniai, baigę pradžios mokyklos programą. Jiems įgyti specifinių žinių, gebėjimų, lavintis pagal atskirą programą atsirado galimybė savoje mokykloje, netoli namų.

Mokytojų iniciatyvos dėka Gudelių pradžios mokyklos aplinka buvo planingai, nuosekliai, kruopščiai bei pavyzdingai tvarkoma ir prižiūrima. Mokyklos teritoriją čia dirbantys pedagogai taip išpuoselėjo, kad aplinka tapo sektinu pavyzdžiu ne tik šalimais gyvenantiems sodiečiams, bet ir svečiams, atvykstantiems iš tolimesnių kraštų. Mokyklos aplinka traukė gamtos grožiui neabejingų žmonių žvilgsnius: augalų įvairovė ir skoningas jų komponavimas sukūrė pavyzdinę edukacinę erdvę. Buvę mokiniai (šio teksto autorės šeimos nariai, artimieji ir kt.) prisimena, kad kai kurios pamokos vykdavo mokyklos sode, darže ar gėlyne.

1936 m. išleistas naujas Pradžios mokyklų įstatymas aiškiai nusakė pradžios mokyklų tikslą: *„Pradžios mokyklų tikslas yra teikti Lietuvos jaunimui pradžios mokslo žinių, ugdyti jo dvasios bei kūno pajėgas, mokyti jį Lietuvą mylėti, branginti ir jai aukotis“* [15]. Naujai parengtose pradžios mokyklų programose ypatingai buvo akcentuojamas savo krašto pažinimas ir tautinis auklėjimas. Šiuo įstatymu pakeista ir pradžios mokslo vykdymo tvarka, jo priežiūra pavedama savivaldybėms. Šalyje vykdant švietimo sistemos kaitą, Gudelių pradžios mokykloje taip pat palengva kito mokymo organizavimas, edukacinė aplinka įgavo naujų bruožų, ugdymo dalyvių sąveikos erdvėje formavosi humanistinė, asmenybės, ugdomojo mokymo, socialinė pedagogika grindžiamos edukacinės linkmės. Organizuojant mokymą atsižvelgta į laikotarpio ypatybes, vietos sąlygas, mokinių gabumus ir jų polinkius bei tėvų pageidavimus. Mokytojai nevengdavo ir neišvengdavo iššūkių: pedagoginis pašaukimas, erudicija, profesionalumas, meilė mokiniams ir savam kraštui tapo jiems sėkmę laiduojančiu garantu nelengvoje, o dažnai ir gana sudėtingoje socialinėje realybėje. Gudelių pradžios mokykla (ten dirbę mokytojai, mokinių

Gudelių pradinė mokykla apie 1950 m. Iš Laimutės Novickienės (Grubevičiūtės) asm. albumo

tėvai ir šalimais gyvenantys sodiečiai) tapo naujos ir savitos švietimo sistemos sudedamąja dalimi. Taigi, į tarpukario Lietuvos švietimo reformą galima žvelgti kaip į visos visuomenės kurtą projektą. Nepriklausomos Lietuvos gyvavimo etapui artėjant prie 1940 metų, pradžios mokyklų tinklas šalyje buvo jau gana tankus: veikė 2 743 mokyklos, dirbo 6 944 mokytojai, mokėsi 341 299 mokiniai [16].

Tuo metu Gudelių pradžios mokykloje dirbusių mokytojų gretas papildė Veiverių seminarijos auklėtinis Kazys Banionis. Mokytojas asmeniniu pavyzdžiu diegė meilę gimtinei, jos gamtai, visapusiškai prusino jaunuomenę. Išskirtinis jo, kaip asmenybės, bruožas – meilė muzikai. K. Banionis dažnai pas mokinius ateidavo nešinas smuiku arba kanklėmis. Išskirtiniai mokytojo gebėjimai valdyti muzikos instrumentus, gyvai vesti dainavimo pamokas kaimo vaikams buvo didžiulė dovana. Mokytojas K. Banionis laisvalaikio grojo ir dainavo garsiajame Skriaudžių kanklininkų ansamblyje [17]. Asmeniniu pavyzdžiu iškilus pedagogas tiek saviems mokiniams, tiek ir visiems kraštiečiams skiepijo meilę ir pagarbą kultūrai.

Gudelių mokykla politinių permainų tėkmėje

Grėsmingai besiklostanti politinė situacija koregavo sąlyginai ramiai tekėjusį gyvenimą Gudelių pradžios mokykloje. Tačiau pedagogų entuziazmo dėka ugdymo procesas šioje kaimo mokykloje neužgeso ir politinių lūžių metais. Mokytojai pagal situaciją raišką realybėje tęsė sodiečių vaikų mokymą sudėtingais karo bei pokario metais. Buvusi Gudelių pradžios mokyklos mokinė Anelė Grubevičienė (Medelytė) (gim. 1932 m.) prisimena:

„Gudelių mokykloje apsigyveno vokiečiai. Jie užėmė visą pirmą mokyklos pastato aukštą. Mokytojai vaikus susivedė į antrą aukštą, kuriame buvo mokyklos vedėjos gyvenamieji kambariai. Vieną kambarį ji užleido vaikams. Vietos ten nedaug, bet tilpo visi keturių skyrių mokiniai. Suolai buvo sustumti vienas prie kito. Vaikai sėdėjo susispaudę. Bet mes nesipykome, nesityčiojome vienas iš kito. Kartu eidavome į mokyklą, kartu grįždavome į namus.

Apačioje, mokyklos rūbinėje, krykštė jauni vyrai. Mes matydavome, kaip vokiečiai kieme didžiuliame katile virdavo kiaušinius ir juos karts nuo karto pamėtydavo į mokyk-

los teritorijoje augusias egles ar pievas. Kai kurie vaikai juos susirinkdavo ir valgydavo. Mums tėvai prisakė iš vokiečių nieko neimti. Tėvų klausėme.“

Nuo 1941 m. Gudelių pradinės mokyklos vedėja pradėjo dirbti Elžbieta Stačiokaitė. Mokytoja ypatingą dėmesį skyrė meniniam ir gamtamoksliniam vaikų ugdymui: mokyklos teritorija buvo toliau dailinama, klasės, biblioteka puošiamos karpiniais, *sodais*, originaliais rankų darbais. Mokyklos kiemui gyvasties įkvėpė savo apdarais besipuikuojantys raibaplunksniai naminiai paukščiai, narveliuose liuoksintys triušiai, sode mirguliuojantys įvairiaspalviai jurginų žiedai, geometrines figūras, vazas, gyvūnus primenantys želdiniai: edukacinė aplinka tapo išskirtinai originali ir palanki grožio pajautai ugdyti. Mokytoja, kurdama ir puoselėdama mokyklos aplinką, ne tik mokiniams, bet ir sodiečiams diegė meilę grožiui, juos lavino pajusti harmonijos žavesį, savo pavyzdžiu formavo gebėjimus ir įpročius rūpintis supančia gyvąja gamta.

Neramiais pokario metais Gudelių mokyklos ūkiniuose pastatuose įrengtoje slėptuvėje prieglobstį rado partizanai². Tai – mokytojos E. Stačiokaitės giminaičiai: Jonas Stačiokas-Kovas ir Algirdas Stačiokas-Žiogas.

Nepriekaištingai organizuojamas mokymo procesas, puikūs mokinių pasiekimai, pavyzdinčiai tvarkoma mokyklos aplinka sudarė išpūdį, kad mokyklos vedėja yra lojali sovietams, o visa tai sudarė patikimą, gerą priedangą partizanų globai. Partizanų globa – išskirtinis iškilios pedagogės E. Stačiokaitės didvyriškas elgesys. Tai vienas iš pačių garbiausių Lietuvos Mokytojo, dirbusio pokario laikotarpiu, asmenybės štrichų. Šis ir kiti analogiški faktai galėtų būti naudojami dabarties mokykloje ugdant mokinių ir jaunimo tautiškumo ir pilietiškumo kompetencijas.

Buvę mokiniai iki šiol prisimena, kad mokyklos vedėja E. Stačiokaitė ir mokytojas K. Banionis visas jėgas ir laiką skyrė ugdymo proceso tobulinimui, mokyklos garsinimui, edukacinės aplinkos kūrimui ir puoselėjimui. Didžiausiu E. Stačiokaitės rūpestėliu, jos „liga“ tapo mokykloje kuriamas ir nuolatos turtinamas muziejus. Jo plėtrai pedagogė skyrė produktyviausius savo darbinės veiklos dešimtmečius. Mokyklos muziejus nuolatos buvo pildomas naujais eksponatais. Į šią išskirtinai prasmingą veiklą įsijautę mokytojai gebėjo įtraukti mokinius, jų tėvus ir aplinkinių kaimų gyventojus. Anot buvusio mokinio Gintauto Valaičio, ne kartą mokiniai yra matę, kaip mokytojas K. Banionis į mokyklos muziejų atnešdavo įvairių „radinių“. O būsimasis gamtininkas S. Paltanavičius iš kišenių vis traukdavęs kaskart skirtingus gamtoje aptiktus ar paties išaugintus „šedevrus“. Taip, bėgant metams, Gudelių pradinės mokyklos muziejus darėsi vis turiningesnis, o eksponatų įvairovė galėdavo sužavėti skirtingų polinkių ir interesų lankytojus. Mokiniai nepastebimai įsisavindavo gamtinių kolekcijų kūrimo ir apskritai kolekcionavimo pradmenis.

Teigiamo emocinio fono kūrimas ir jo palaikymas edukacinio proceso metu – dar vienas Gudelių mokykloje dirbusių mokytojų turėtų profesinių kompetencijų įrodymas. Tai tvirtina ir šio straipsnio autorės Vilijos Grincevičienės (Balniūtės) prisiminimai: *„1962 m. rugsėjo 1-ją į Gudelių pradinę mokyklą mane už rankutės atvedė mama. Mama aprodė mokyklos aplinką. Abi skaičiavome ir nesuskaičiavome*

² Tai, kad mokyklos teritorijoje prieglobstį turėjo partizanai, tvirtina Ramutė Lediene (Stačiokaitė) ir Marcelė Ona Mikalauskienė (Gumbrevičiūtė), šiuo metu gyvenančios Kazlų Rūdoje.

*Gudelių pradinės
mokyklos mokiniai
1962 m. rugsėjo
1 d. Teksto autorė –
pirmoje eilėje antra
iš kairės*

jurginų ir bijūnų krūmus. Mama papasakojo, kad čia prieš šešiolika metų (1946–1949) mokėsi brolis Alvydas. Labai neramu ir baugu buvo mokykloje: daug vaikų, didžiulis mokyklos kiemas, nepažįstami mokytojai. Įsikibau mamai į ranką ir nenorėjau jos paleisti. Suskambėjo skambutis ir mokytoja, pravėrusi klasės duris, pakvietė į vidų. Pamačiau, kad ant suolų, skirtų I klasės mokiniams, puikavosi dovanų maišeliai, perrišti įvairiaspalviais kaspinais. Mokytoja pakvietė susėsti į suolus ir paprašė priimti jos paruoštas dovanėles. Nerimas dingo. Atidžiai klausiausi mokytojos žodžių, sekiau jos rankų judesius, gaudžiau akių žvilgsnius. Nešini mokytojos E. Stačiokaitės paruoštomis dovanėlėmis, sustojome ant mokyklos laiptų bendrai nuotraukai.“

Žvelgiant į nuotrauką, sugrįžta praeitis... Bemaž dvi kartos sutelpa į laiko juostą, skiriančią nuo Gudelių mokyklos veiklos pradžios iki 1962 m. rugsėjo 1-osios. Laiko tėkmė akivaizdžiai keitė šios mokyklos edukacinę aplinką, mokymo organizavimo procesą, mokymo turinį. Smagu, kad, keičiantis sociumui, ypač sociokultūriniam ir politiniam jo aspektui, šio Suvalkijos kaimo gyventojai išsaugojo prieškarinę tradiciją – mergaitėms į mokyklą eiti su uniforma ir dailiai supintomis kasomis. Nors tai buvo neprivaloma, bet mergaitės mėgo šį išskirtinį drabužį. Netgi puikavosi ir džiaugėsi juo. Ypač gėrėjomės bendramokslių išmanumu skoningai priderinti prie uniformų baltas apykaklautes. Nuotraukoje matyti, kad beveik kiekvienos mergaitės kasas puošia kaspina. Jie taip pat dažniausiai būdavo baltos spalvos. Berniukai į mokyklą eidavo plikai arba trumpai kirptais plaukais, kukliais, bet tvarkingais kostiumėliais.

Kolūkinės santvarkos veikla paspartino „sodybų tuštėjimo“ procesą beveik visose kaimiškose vietovėse. Sociumo kaita gana ryškiai koregavo per eilę metų nusistovėjusią Gudelių pradinės mokyklos gyvenimo ir veiklos trajektoriją. Pradinėse mokyklose, išsikūrusiose kaimuose, palaipsniui pradėjo mažėti mokinių. Metai po metų menko mokinių skaičius tiek Gudelių, tiek netoliese veikusioje Grigaliūnų pradinėje mokykloje. Mokyklų sujungimas buvo tarsi suprogramuotas gyvenimo. 1970 m. Grigaliūnų pradinė mokykla perkeliama į Gudelių pradinės mokyklos patalpas. Visus keturių klasių mokinius ketverius metus mokė viena mokytoja Anelė Grubevičienė. Buvusi Gudelių pradžios mokyklos mokinė sugrįžo

*„Gudelių sodyba“.
Autorės nuotr.*

šviesą ir tiesą skleisti jau naujos kartos sodiečiams. Istorijos skersvėjus atlaikiusiai Gudelių mokyklai prasidėjo naujų išbandymų metas. Tačiau šis laikotarpis jau buvo nebeilgas ir, deja, negailestingas: 1975 m. mokykla uždaryta. Eugenija Songailienė buvo paskutinė mokytoja, mokiusi vaikus Gudelių pradžios mokyklai 1935 m. pastatytuose pastatuose. Augti, kilti, žibėti, ryškiai šviesti, blėsti ir, atlikus savo misiją, tyliai užgesti – tai Gudelių pradinės mokyklos kelio trajektorija šalies švietimo sistemos kelyje.

Pusė amžiaus – ženklus laikotarpis valstybės kelyje, ilgas ir išskirtinai įdomus kaimo pradinės mokyklos vykdytoje švietėjiškoje veikloje, gana solidus asmenybės raidoje. Per šį laikotarpį nuo nepriklausomos Lietuvos pirmųjų žingsnių iki 1975 m. iš Gudelių pradinės mokyklos į gyvenimo tolius išėjo gausus mokinių būrys. Tebūna šis straipsnis buvusių mokinių padėka čia dirbusiems mokytojams už suteiktas pamatines žinias, daugiaaspekčių gebėjimų ugdymą, vertybinių nuostatų formavimą.

„Gudelių sodyba“ ir jos veikla

1997 metais Gudelių pradinės mokyklos pastatas sulaukė naujų šeimininkų. Sakoma, kad gamta nemėgsta tuštumos... Dabartiniai garbingą praeitį menančių mokyklos pastatų savininkai juos renovavo, išplėtė ir pritaikė verslui. Įgavusi naują įvaizdį „Gudelių sodyba“ kviečia tiek tautiečius, tiek iš užsienio atvykstančius svečius švęsti išsimintinas šeimos datas, vaišintis lietuviškais patiekalais, namine gira, ilsėtis ir grožėtis savitai išpuoselėta aplinka. „Gudelių sodyba“ – pramogų ir laisvalaikio kompleksas, svečių namai.

Deja, šiandien jau tik netoliese gyvenantys sodiečiai ir/ar jų palikuonys vis dar mena šių 1935 m. statytų pastatų tikrąją paskirtį. Būtų prasminga, jeigu dabartiniai pastatų šeimininkai rastų būdą „Gudelių sodybos“ svečiams priminti

garbingą jos praeitį ir atliktą kilnią misiją mokant ir auklėjant vaikus, jaunimą tarpukario Lietuvoje ir istorinių lūžių metais.

Išvados

Nepriklausomoje Lietuvoje vyriausybės ir visos visuomenės pastangų dėka per palyginti trumpą laiką buvo sukurta tautos poreikius, ekonominę situaciją atitinkanti švietimo sistema: išplėstas mokyklų tinklas, išspręstos mokytojų rengimo, mokyklų pastatų problemos. Gudelių pradžios mokykla prisidėjo prie esminės misijos, kurios entuziastingai ėmėsi jauna valstybė – mažinti gyventojų neraštingumą pirmuoju raidos etapu.

Nepriklausomoje Lietuvoje pedagogo profesija turėjo aukštą socialinį statusą. Mokytojams keliami reikalavimai buvo taip pat gana aukšti. Gudelių pradžios mokykloje dirbę pedagogai gebėjo priimti laikmečio iššūkius: vienu metu dirbti su kelių skyrių mokiniais, šviesti šalimais gyvenančius sodiečius, palaikyti šeimos ir mokyklos sąveiką, tobulinti profesines (didaktinę), bendrąsias, socialinę, mokėjimo mokytis, edukacinės aplinkos kūrimo kompetencijas.

Gudelių pradžios mokykla, veikusi pusę amžiaus, prisidėjo prie visos šalies švietimo sistemos kūrimo ir tobulinimo tarpukario Lietuvoje. Istorinių lūžių metais pedagogo profesiją mylintys mokytojai gebėjo edukacinę veiklą tęsti ir sudėtingų politinių permainų metais. Mokytoja E. Stačiokaitė atliko ypatingai kilnią misiją – mokykloje suteikė prieglobstį partizanams.

Regioniniai švietimo tyrimai, atskleidžiantys mokyklų kūrimo patirtis skirtingais šalies švietimo sistemos kaitos laikotarpiais, galėtų suteikti vertingos informacijos ir taip prisidėti prie dabarties švietimo sistemos modernizavimo. Tyrimų duomenys galėtų būti naudingi šiandienos švietimo reformos strategams, politikams, pedagoginių studijų organizatoriams, mokytojus rengiančioms institucijoms, pedagogams praktikams.

Literatūra

1. *Lietuva 1918–1936*, Kaunas, 1990, p. 274.
2. *Lietuvių enciklopedija*, South Boston, 1968, t. 15, p. 768–771.
3. *Švietimo darbas*, 1919, nr. 1.
4. *Mažoji Lietuviškoji tarybinė enciklopedija*, Vilnius, 1966, t. I, p. 616.
5. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas* (toliau – LCVA), f. 391, ap. 3, b. 1412, p. 74.
6. LCVA, f. 391, ap. 3, b. 1412, p. 168–226.
7. <https://www.15min.lt/ar-zinai/naujiena/idomi-lietuva/lietuvos-vaikyste-ka-apie-lietuva-atskleidzia-1923-m-gyventoju-surasymas-1162-925730?copied>
8. *Lietuviškoji enciklopedija*, Kaunas, 1941, t. 9, p. 786.
9. LCVA, f. 391, ap. 3, b. 1463.
10. Vaičiulevičius S. A. *Sūduvos Gudeliai: istorinė apybraiža*, Marijampolė, 2008, p. 21.
11. LCVA, f. 391, ap. 3, b. 1597.
12. LCVA, f. 391, ap. 3, b. 1636.
13. Karčiauskienė M. *Pradinio skaitymo patirtis Lietuvoje XX a.*, Vilnius, 1997, p. 32.
14. LCVA, f. 391, ap. 3, b. 1636.
15. *Švietimo įstatymas, Židinys*, 1938, nr. 5/6, p. 677.
16. *Lietuvių enciklopedija*, South Boston, 1968, t. 15, p. 770.
17. Alenskas V. *Pranas Puskunigis ir Skriaudžių kanklininkai*, Klaipėda.

Straipsnis spausdintas „Lietuvos valsčių“ serijos monografijoje „Kazlų Rūda“ (vyr. redaktorius Venantas Mačiekus, sudarytojai Anelė Vosyliūtė, Venantas Mačiekus).

Straipsnio kalbos redaktorius Venantas Mačiekus, korektorė Rasa Kašėtienė, anglų k. redaktorius, vertėjas Aloyzas Pranas Knabikas.

Straipsnis recenzuotas ne mažiau kaip dviejų mokslininkų ekspertų.

Straipsnio priedai skelbiami atskirai tam skirtuose leidinio skyriuose:

1. Straipsnio santraukos lietuvių ir anglų kalbomis.
2. Žinios apie autorių.

Nurodymai dėl straipsnių naudojimo (citavimo): Skelbiant ar bet koku būdu panaudojant bet kurį elektroninio serialinio leidinio „Lietuvos lokaliniai tyrimai“ svetainės www.llt.lt straipsnį ar jo dalį kartu su juo privaloma skelbti leidinio „Lietuvos lokaliniai tyrimai“ visą nesutrumpintą pavadinimą, jo tarptautinio standartinio serialinio leidinio numerį ISSN 2029-0799, interneto svetainės www.llt.lt pavadinimą, tomo (darbo) sutartinį kodinį pavadinimą, straipsnio autorių, straipsnio pavadinimą, „Lietuvos valsčių“ serijos ir monografijos, kuriai straipsnis parašytas, pavadinimus bei straipsnio pirmojo paskelbimo serijos monografijoje ir jo paskelbimo svetainėje www.llt.lt datas (jei šios datos sutampa, skelbiama viena – paskelbimo svetainėje www.llt.lt data).